

№	MUNDARIJA	Page
1.	MILLIY SUG'URTAS BOZORINING INVESTITSIYAVIY JOZIBADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI <i>Qo'ldoshev Qamariddin Mansurovich</i>	4
2.	MOLIYAVIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHDA PENSIYA VA HAYOT SUG'URTASINING AHAMIYATI <i>Mirzamahmudova Madina Odiljon qizi</i>	8
3.	SUG'URTA MEXANIZMLARINING IQTISODIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRI VA IMKONIYATLARI <i>Ko'chimov Abdujamil Hamraqulovich, To'g'izova Malika Soxib qizi</i>	11
4.	YANGI O'ZBEKISTONDA AHOLINI IJTIMOIIY HIMOYALASH BORASIDA DAVLAT TIBBIY SUG'URTASINING AHAMIYATI <i>Ametova Fotimajon Rozmatovna</i>	14
5.	O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORIDA HAYOT SUG'URTA SOHASINI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI <i>Matiyazova Sanobar Rajabbayovna</i>	17
6.	TAKAFUL: ISLOMIY SUG'URTANING ZAMONAVIY IMKONIYATLARI VA RIVOJLANISH MUAMMOLARI <i>Xudoyberdiyev Umid Murodovich</i>	20
7.	GLOBAL MOLIYAVIY BEQARORLIK SHAROITIDA JAHON SUG'URTA BOZORIDAGI ASOSIY TENDENSIYALAR <i>Xalikov Umid Raxmatullaevich</i>	24
8.	SUG'URTA TASHKILOTLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI <i>Umarova Gulnora Akromovna</i>	28
9.	ISLOMIY MOLIYALASH: TAMOYLLARI, TUZILISHI VA ISTIQBOLLARI <i>Yarashova Vasila Kamalovna, Yuldashkhujayev Saidusmonkhuzha Botir ugli</i>	30
10.	BUDJET TASHKILOTLARIDA ASOSIY VOSITALARNING ESKIRISHI VA UNGA QO'YILADIGAN CHORA-TADBIRLAR <i>Ashirova Gulchehra Abdug'aniyevna</i>	33
11.	MINTAQAVIY IQTISODIYOTNING MAMLAKAT RIVOJLANISHIDAGI O'RN <i>Toshaliyeva Saodat Toxirovna</i>	36
12.	SANOAT TARMOG'INING IQTISODIY SALOHİYATINI BAHOLASHDA EKONOMETRIK USULLAR VA OMILLAR <i>Kasimov Azamat Abdukarimovich</i>	39
13.	TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING RENTABELLIGINI BAHOLASHDA EBITDA ASOSIDA BALLI REYTING TIZIMINI SHAKLLANTIRISH METODOLOGIYASI <i>Abdullayev Zafarbek Safibullayevich</i>	42
14.	O'ZBEKISTONDA EKOLOGIK BARQARORLIKKA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI ANIQLASH <i>Xamdamov Shoh-Jaxon Raxmat o'g'li</i>	48
15.	KORXONALARGA TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB ETISH SHAKLLARI <i>Ibragimov G'anijon G'ayratovich</i>	51
16.	YASHIL SUG'URTANI RIVOJLANTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR <i>Yo'ldoshova Aziza Muzaffar qizi</i>	54
17.	O'ZBEKISTONDA MILLIY IQTISODIYOTNI BARQAROR O'SISH SHAROITIDA QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORINI JADAL RIVOJLANTIRISHDA ANDERRAYTING OPERATSIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI <i>Alimov Ilhomjon Ikromovich</i>	57
18.	KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING DAROMADINI OSHIRISH STRATEGIYALARI <i>Sharipov Ixtiyor Baxtiyorovich</i>	60
19.	O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI AHOLISINI ISH BILAN BANDLIGINI OSHIRISH YO'LLARINI STATISTIK TAHLILI <i>Razikova Gulmira Sharifovna</i>	63
20.	O'ZBEKISTON SUG'URTA TASHKILOTLARIDA KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI <i>Xasanov Farrux Ravshanovich</i>	65

“O‘ZBEKISTON SUG‘URTA BOZORI” JURNALI TAHRIR KENGASHI A‘ZOLARI

1. Teshabayev To‘lqin Zakirovich (Kengash raisi, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti rektori, falsafa fanlari doktori, professor).
2. Maqsudov Davron Sanjarxo‘jayevich (Kengash raisi o‘rinbosari, Istiqbolli loyihalar milliy agentligi direktori o‘rinbosari).
3. Azimov Rustam Sadikovich (“O‘zbekinvest” eksport-import sug‘urta kompaniyasi” AJ bosh direktori, falsafa fanlari doktori).
4. Mehmonov Sultonali Umaraliyevich (Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti prorektori, fan nomzodi, professor).
5. Abdurahmonova Gulnora Qalandarovna (Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti prorektori, falsafa fanlari doktori, professor).
6. Sindarov Sherzod Egamberdiyevich (Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti prorektori, falsafa fanlari doktori, professor).
7. Zakirov Latif Xamidullayevich (Moliya vazirligi huzuridagi TKFJMS qoshidagi To‘lovlarni kafolatlash jamg‘armasi direktori).
8. Xalilov Oybek Nasirovich (O‘zbekiston sug‘urta bozori professional ishtirokchilari uyushmasi kengashi raisi).
9. Qurbonov Xayrulla Abdurasulovich (TDIU Xalqaro va milliy reytinglar bilan ishlash kafedrasi mudiri, dots.).
10. Quldoshev Qamariddin Mansurovich (TDIU “Sug‘urta ishi” kafedrasi professori, DSc, bosh muharrir).
11. Zaynalov Jahongir Rasulovich (Samarqand iqtisodiyot va servis instituti “Moliya” kafedrasi mudiri, falsafa fanlari doktori, prof.).
12. Shennayev Xojayor Musurmanovich (TDIU “Sug‘urta ishi” kafedrasi mudiri, DSc, prof.).
13. Boyev Xabibullo Ismoilovich (TDIU “Sug‘urta ishi” kafedrasi professori, falsafa fanlari doktori).
14. Ortiqov Furqat A‘zamjonovich (“Kafil Sug‘urta” AK sug‘urta kompaniyasi direktorlar kengashi raisi).
15. Nurullayev Abdulaziz Sirojiddinovich (O‘zbekiston madaniyat va san‘at instituti professori, falsafa fanlari dots.).
16. Merident Randles (FSA, MAAA. Principal & Consulting Actuary. Katta maslahatchi, UNDP-Milliman Global Actuarial Initiative).
17. Ong Xie (FIA, FSAS. Dastur menejeri, UNDP-Milliman Global Actuarial Initiative. Olmosh: She/Her).
18. Hasanov Xayrulla Nasrullayevich (TDIU Beshta tashabbus markazi kafedra mudiri, t.f.n.).
19. Mamadiyarov Zokir Toshtemirovich (TDIU “Moliya bozori va sug‘urta” kafedrasi mudiri, falsafa fanlari doktori).
20. Mutalova Dilorom Maxamadjanovna (TDIU “Soliqlar va soliqqa tortish” kafedrasi professori, falsafa fanlari doktori).
21. Imomov Hamdilla Hamdamovich (TDIU “Korporativ moliya va qimmatli qog‘ozlar” kafedrasi professori v.b., falsafa fanlari doktori).
22. Kenjayev Ilxom G‘iyozovich (TDIU Magistratura bo‘yicha dekan o‘rinbosari, t.f.d., dots.).
23. Yadgarov Akram Akbarovich (TDIU “Yashil iqtisodiyot” kafedrasi professori v.b., falsafa fanlari doktori).
24. Yuldashev Obiddin Toshmurzayevich (TDIU “Sug‘urta” kafedrasi professori v.b.).
25. Samadov Asqarjon Nishonovich (TDIU “Marketing” kafedrasi dotsenti, universitet Kengashi kotibi, fanlar nomzodi).
26. Baratova Dinara Alisherovna (TDIU “Sug‘urta” kafedrasi dotsenti, t.f.n. kotib).
27. Qarshiyev Daniyar Eshpo‘latovich (TDIU “Sug‘urta” kafedrasi dotsenti, t.f.n., bosh muharrir).
28. Nomozova Qumri Isoyevna (Bank-moliya akademiyasi dotsenti, PhD).
29. Hamdamov Shoh-Jahon Raxmat o‘g‘li (TDIU “Korporativ moliya va qimmatli qog‘ozlar” kafedrasi dotsenti, t.f.n.).
30. Maxmudov Samariddin Baxriddinovich (TDIU “Korporativ moliya va qimmatli qog‘ozlar” kafedrasi dotsenti, t.f.n.).

O'ZBEKISTON SUG'URTA TASHKILOTLARIDA KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI

Xasanov Farrux Ravshanovich

Tashkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, (PhD)

E-mail: f.xasanov@bk.ru

DOI: https://doi.org/10.55439/INS/vol2_iss2/281

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekiston sug'urta tashkilotlarida korporativ boshqaruv tizimining shakllanishi va rivojlanishining xususiyatlari ko'rib chiqilgan. Korporativ boshqaruv tizimining samaradorligiga to'sqinlik qilayotgan asosiy muammolar aniqlangan hamda sug'urta sohasida korporativ boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar taklif etilgan.

Kalit so'zlar: korporativ boshqaruv, sug'urta tashkilotlari, sug'urta bozori, aksiyadorlik jamiyati, aksiyadorlar, boshqaruv organlari, tartibga solish siyosati.

Abstract: The article examines the features of the formation and development of the corporate governance system in insurance organizations of Uzbekistan. The main problems hindering the effectiveness of the corporate governance system have been identified, and also proposed recommendations for improving corporate governance mechanisms in the insurance sector.

Keywords: corporate governance, insurance organizations, insurance market, joint stock company, shareholders, governing bodies, regulatory policy.

Абстрактный: В статье рассмотрены особенности становления и развития системы корпоративного управления в страховых организациях Узбекистана. Выявлены основные проблемы, препятствующие эффективности системы корпоративного управления, а также предложены рекомендации по совершенствованию механизмов корпоративного управления в страховом секторе.

Ключевые слова: корпоративное управление, страховые организации, страховой рынок, акционерное общество, акционеры, органы управления, регуляторная политика.

Kirish (Введение/ Introduction)

Bozor iqtisodiyoti sharoitida sug'urta sohasi moliyaviy tizimning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. U iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, fuqarolar va yuridik shaxslarning moliyaviy va boshqa xavflarini kamaytirish hamda iqtisodiyotga investitsiya resurslarini yo'naltirishda ishtirok etadi. Shu nuqtai nazardan, sug'urta tashkilotlarining faoliyatini samarali tashkil etish va ularning ustidan sifatli korporativ boshqaruvni joriy etish iqtisodiy taraqqiyotning muhim omillaridan biridir.

So'nggi yillarda mamlakatimizda sug'urta bozori isloh qilinmoqda, xorijiy investorlar uchun qulay muhit yaratilmoqda va davlat ishtirokidagi kompaniyalarni xususiylashtirish bo'yicha chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Biroq, bu sohada samarali korporativ boshqaruv mexanizmlarining to'liq shakllanmaganligi, menejment va kuzatuv kengashlarining mustaqilligi yetarli emasligi, manfaatdor tomonlar o'rtasidagi hisobdorlik va shaffoflikning past darajada ekanligi kabi muammolar haligacha dolzarb bo'lib qolmoqda.

O'zbekiston iqtisodiyotini liberallashtirish sharoitida sug'urta bozori global jarayonlarga bosqich-bosqich integratsiyalashib bormoqda, bu esa korporativ boshqaruv tuzilmalarini xalqaro standartlarga muvofiq modernizatsiya qilish zaruratini tug'dirmoqda. Ushbu maqola O'zbekiston sug'urta tashkilotlarida korporativ boshqaruvning bugungi holatini o'rganish, mavjud muammolarni tahlil qilish va kelgusida rivojlanish yo'nalishlarini taklif qilishga qaratilgan.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili (Обзор литературы/Literature review)

Iqtisodiy adabiyotlarda va ilmiy maqolalarda korporativ boshqaruv tizimiga oid tadqiq va izlanishlar amalga oshirilib, bu yo'nalishda tegishli xulosa va takliflar ishlab chiqilgan. X.Chupanova o'zining ilmiy tadqiqotlarida korporativ boshqaruv sug'urta tashkilotlarining qiymatini oshishiga ta'sir etishini turli tahlillar bilan keltirib o'tgan. Uning fikricha, korporativ boshqaruv tizimida rag'batlantirish mezonlarini shakllantirishda moliyaviy ko'rsatkichlardan tashqari biznes jarayonlari,

mijozlar bilan munosabatlar, personalni o'stirish jihatlari ham qamrab olinishi maqsadga muvofiq [6].

Korporativ boshqaruv sohasida expert, olim B.Triker "Corporate Governance: Principles, Policies and Practices" kitobida sug'urta tashkilotlari misolida moliyaviy institutlarda korporativ boshqaruvning o'ziga xos jihatlari yoritib bergan [7].

D.Baxriev "Sug'urta kompaniyalarini boshqarishning zamonaviy modellari" nomli maqolasida sug'urta kompaniyalarida zamonaviy boshqaruv modellarini joriy etish orqali moliyaviy barqarorlikni ta'minlash masalalari ko'rib chiqilgan. Muallif kompaniya boshqaruviga ta'sir etuvchi omillar, investitsion salohiyat va sug'urta kompaniyalarining moliyaviy faoliyatini tahlil qilgan [8].

Tadqiqotni amalga oshirishda foydalanilgan usullar (Methods/ Методы)

Ushbu tadqiqotni amalga oshirishda ekspert baholash, umumlashtirish, taqqoslash, tarixiy va mantiqiy yondashuv, tahlil, statistik ma'lumotlarni guruhlash usullaridan foydalanildi.

Tahlillar (Analysis/Анализ)

Korporativ boshqaruv - bu aksiyadorlar, menejerlar va boshqa manfaatdor tomonlar o'rtasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi mexanizmlar tizimidir. Bu tizim tashkilotning strategik rivojlanishini belgilash, xavflarni boshqarish, resurslardan samarali foydalanish va oxir-oqibatda foydani oshirishda muhim rol o'ynaydi. Xalqaro amaliyotda yaxshi shakllangan korporativ boshqaruv tizimi xorijiy investorlar ishonchini orttiradi, moliyaviy barqarorlikni ta'minlaydi va tashkilotning ijtimoiy mas'uliyatini kuchaytiradi.

Bozor iqtisodiyotida kompaniyalarning samarali faoliyat yuritishi ularning ichki boshqaruv tizimiga, xususan, korporativ boshqaruvning samaradorligiga bog'liq. Korporativ boshqaruv bu - tashkilotning strategik boshqaruvini, manfaatdor tomonlar, aksiyadorlar va menejment o'rtasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi tizimdir. Sug'urta tashkilotlari esa moliyaviy tizimning muhim qismi sifatida moliyaviy

barqarorlik va ishonch muhitini ta'minlaydi. Shu nuqtai-nazardan sug'urta tashkilotlarida samarali korporativ boshqaruv tizimini shakllantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

O'zbekistonda sug'urta tashkilotlarida korporativ boshqaruv tizimini isloh qilish 2021 yil 23 noyabrda yangi tahrirda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasining "Sug'urta faoliyati to'g'risida"gi 730-son Qonuni bilan amalga oshirildi. Mazkur qonun talablariga muvofiq sug'urtalovchilar (qayta sug'urtalovchilar) aksiyadorlik jamiyati shaklida tashkil etilishi belgilab qo'yildi. Ta'kidlash joizki, mazkur talabga qadar sug'urta bozorida faoliyat yuritayotgan jami 42 ta sug'urta tashkilotlaridan 35 tasi mas'uliyati cheklangan jamiyat shaklida faoliyat ko'rsatib kelayotgandi, faqatgina quyidagi 7 ta sug'urta tashkilotlari aksiyadorlik jamiyati shaklida faoliyat yuritayotgan edi, bular:

- "O'ZAGROSUG'URTA" Aksiyadorlik Jamiyati;
- "KAFOLAT SUG'URTA KOMPANIYASI" Aksiyadorlik Jamiyati;
- "ALSKOM SUG'URTA KOMPANIYASI" Aksiyadorlik Jamiyati;
- "KAPITAL SUG'URTA" Aksiyadorlik Jamiyati;
- "O'zbekinvest eksport-import sug'urta kompaniyasi" Aksiyadorlik Jamiyati;
- "Universal sug'urta" Aksiyadorlik Jamiyati;
- "INGO Uzbekistan" Aksiyadorlik Jamiyati.

Sug'urta tashkilotlarini aksiyadorlik jamiyati tashkiliy-huquqiy shakliga o'tkazilishidan ko'zlangan asosiy maqsadlardan biri bu ularning faoliyatida shaffoflikni ta'minlashdir. Bu o'z navbatida sug'urtalanuvchilar va investorlarfa sug'urta tashkilotining moliyaviy hisobotlari, rentabellik ko'rsatkichlari va faoliyatida yuz berayotgan muhim faktlar bilan ochiq ma'lumotlar asosida tanishilish imkonini beradi.

Bundan tashqari aksiyadorlik jamiyati mas'uliyati cheklangan jamiyatga qaraganda tashkilotni kapitallashuvini oshirishda va boshqa qator imkoniyatlarni beradi. Bularni quyidagi jadvalda keltirilgan farqlar asosida ko'rishimiz mumkin (1-jadvalga qarang).

1-jadval

Aksiyadorlik jamiyati va Mas'uliyati cheklangan jamiyatning farqli jihatlari¹

№	Ustunlik yo'nalishi	Aksiyadorlik jamiyati (AJ)ning imkoniyatlari	Mas'uliyati cheklangan jamiyat (MChJ)ning imkoniyatlari
1.	Kapital jalb qilish mexanizmi	Aksiya chiqarish orqali ichki va tashqi investorlardan ommaviy (IPO) va xususiy (private placement) tarzda investitsiya jalb qilindi	Ulushlar faqat ishtirokchilar o'rtasida taqsimlanadi. Yangi ishtirokchi qabul qilish cheklangan
2.	Qimmatli qog'ozlar bozorida ishtirok	Mahalliy va xalqaro birlarlarda aksiyalar muomalada bo'lishi, likvidlik va bozor qiymatini shakllantirish imkoniyati bor	Ulushlar vopiq tarzda sotiladi. Biriada muomalaga chiqarilmaydi
3.	Investorlar soni bo'yicha erkinlik	Aksiyadorlar sonida cheklov yo'q. Xalqaro institutsional va mavda investorlarni jalb etish imkoniyati bor	Ishtirokchilar soni 50 nafardan oshmasligi kerak
4.	Korporativ boshqaruv modeli	Kuzatuv kengashi, ijro organi, korporativ kotib, audit qo'mitasi orqali tizimli, shaffof boshqaruv ta'minlanadi	Boshqaruv yakka shaxs - direktor yoki ishtirokchilar yig'ilishiga bog'liq
5.	Xalqaro hamkorlik imkoniyati	IFRS (xalqaro moliyaviy hisob standartlari) asosida hisob yuritiladi, bu esa investorlar va hamkorlar uchun ishonchni oshiradi	Hisob mahalliy standart asosida yuritiladi, IFRS (xalqaro moliyaviy hisob standartlari) qo'llanishi ixtiyoriy
6.	Moliyaviy shaffoflik va obro'	Majburiy audit, ommaga ochiq hisobotlar, aksiyadorlar huquqlari himoyasi - yuqori ishonchni ta'minlaydi	MChJda faqat soliq organlariga hisobot beriladi, jamoatchilik nazorati mavjud emas
7.	Xodimlarni motivatsiya qilish (ESOP)	Aksiyalar orqali xodimlarga motivatsion paketlar (stock options) taqdim etish mumkin	MChJda ulushlar orqali motivatsiya yaratish murakkab va cheklangan
8.	Strategik biznes modellashirish	Holding, transmilliy tuzilmalar tashkil qilish mumkin	MChJda bunday tarmoq tuzish huquqiy va amaliy jihatdan cheklangan
9.	Bozor raqobatida ustunlik	Brend qiymati, investorlar talabi asosida korporativ standartlar joriy etilgan	MChJda bunday tizim yo'q, raqobatda korporativ mexanizmlar yetishmaydi

Aksiyadorlik jamiyati shakli - bu strategik ko'lamdagi, investitsiya jalb etishga yo'naltirilgan, xalqaro hamkorlik, korporativ boshqaruv va bozor shaffofligiga asoslangan biznes modelidir. Ko'rinish turibdiki, aksiyadorlik jamiyati mas'uliyati cheklangan jamiyatga nisbatan huquqiy, moliyaviy va tashkiliy jihatdan sezilarli ustunliklarga ega.

Darhaqiqat, amalga oshirilgan islohotlar natijasida mahalliy sug'urta tashkilotlarining kapitallashuv darajasi o'tgan qisqa davr davomida keskin o'sdi, yani 2021 yil yakunlari bo'yicha sug'urta tashkilotlarining jami ustav kapitali miqdori 1,54 trln. so'mni tashkil etgan bo'lsa, 2024 yil yakunlari bo'yicha bu ko'rsatkich 2,96 trln. so'mga etdi, 3 yil davomida o'sish qariyb ikki barobarni tashkil etdi. Ushbu ko'rsatkichni ta'minlashda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasining sug'urta bozorini isloh qilish va uning jadal rivojlanishini ta'minlash

chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2019 yil 2 avgustdagi PQ-4412-son hamda "Sug'urta xizmatlari bozorini yanada rivojlantirishning kompleks chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2024 yil 1 martdagi PQ-108-son qarorlarida sug'urtalovchilarning ustav kapitalining eng kam miqdoriga belgilangan talablar muhim o'rin tutadi, lekin shu bilan birga sug'urta tashkilotlarining aksiyadorlik jamiyati shaklidagi korporativ boshqaruv tizimiga o'tishi tezkor tarzda kapitallashuv darajasining ko'tarilishiga xizmat qildi.

Xalqaro korporativ boshqaruv tizimlari, xususan, OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) tomonidan ishlab chiqilgan tamoyillar va boshqaruv ko'rsatkichlari, sug'urta tashkilotlarining samarali boshqaruvi uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

OECDning "Korporativ boshqaruv tamoyillari" hujjati quyidagi asosiy tamoyillarga asoslanadi:

- Shaffoflik – kompaniya faoliyati to'g'risidagi axborotning ochiqligi va aniq hujjatlashtirilganligi;
- Hisobdorlik – rahbariyatning qabul qilgan qarorlari uchun aksiyadorlar va boshqa manfaatdor tomonlar oldida javob berishi;
- Adolatlilik – barcha manfaatdor tomonlarning huquqlariga hurmat;
- Javobgarlik – kompaniyaning ijtimoiy, ekologik va iqtisodiy majburiyatlarini bajara olishi.

Bu tamoyillar, xususan, Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) va boshqaruvni nazorat qilish mexanizmlari yordamida sug'urta tashkilotlarining samarali faoliyatini ta'minlash uchun zarur hisoblanadi.

Aksiyadorlik jamiyati shaklidagi korporativ boshqaruv tizimining gator afzalliklariga qaramay ayrim mahalliy sug'urta kompaniyalarining bu yo'nalishdagi faoliyati ko'p hollarda formal xarakter kasb etmoqda. Tahlillar ko'rsatmoqdaki, sug'urta kompaniyalari ko'p hollarda faqat davlat talablarini bajarish bilan cheklanib, strategik rivojlanish va manfaatdor tomonlar bilan muloqotni e'tibordan chetda qoldirishmoqda. Bularning barchasi quyidagi yo'nalishlarda namoyon bo'lmoqda:

- mustaqil direktorlar institutining deyarli yo'qligi;
- kuzatuv kengashi va ijro organi (menejment) o'rtasida vazifalar chegaralanmagan;
- ichki audit va risklarni baholash tizimi sust rivojlangan;
- mijozlar va aksiyadorlar bilan aloqa zaif;
- huquqiy bazaning zaifligi – korporativ boshqaruv bo'yicha aniq va majburiy standartlar mavjud emas;
- mutaxassislarning yetishmasligi – sug'urta va korporativ boshqaruv sohalarini chuqur biladigan mutaxassislar kam;
- axborot texnologiyalaridan yetarlicha foydalanilmasligi;
- manfaatlar to'qnashuvining tartibga solinmaganligi.

Sanab o'tilgan muammolarni bartaraf etish hamda mahalliy sug'urta tashkilotlarida korporativ boshqaruvtizimini yanada takomillashtirish maqsadida quyidagilarni amalga oshirish muhim hisoblanadi:

1. Korporativ boshqaruv kodeksini ishlab chiqish va joriy etish: Har bir sug'urta kompaniyasi o'z ichki nizomi asosida korporativ boshqaruv kodeksini ishlab chiqishi va unga rioya qilishi zarur.
2. Mustaqil direktorlar institutini kengaytirish: Kompaniyalar boshqaruv kengashining kamida 30 foizini mustaqil ekspertlar, auditorlar va moliya mutaxassislaridan tashkil etishi kerak.
3. Ichki audit tizimini mustahkamlash: Har bir sug'urta kompaniyasida ichki audit bo'limi mustaqil faoliyat yuritishi va u bevosita boshqaruv kengashiga bo'ysunishi lozim.
4. Axborot texnologiyalarini joriy etish: Kompaniyalar moliyaviy hisobot, menejment qarorlarini va xizmatlar sifatini onlayn tizimlar orqali kuzatish imkonini yaratishi zarur.

5. Manfaaddor tomonlar bilan muloqotni rivojlantirish: Aksiyadorlar, mijozlar va xodimlar bilan muloqotni kuchaytirish, yillik yig'ilishlar va ochiq hisobotlar orqali ishonchni oshirish.

6. Davlat nazorati va mustaqil reyting tizimlarini uyg'unlashtirish: Davlat tomonidan belgilangan standartlar bilan bir qatorda mustaqil reyting agentliklarining baholarini tatbiq etish foydali hisoblanadi.

Xulosa (Заключение/Conclusion)

O'zbekiston sug'urta bozorida korporativ boshqaruv tizimi iqtisodiy va huquqiy jihatdan rivojlanishning muhim omili bo'lib, sohaning barqaror va samarali ishlashini ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Sug'urta tashkilotlarining boshqaruv tizimi bugungi kunda bir qator muammolarga duch kelmoqda, ularning eng yiriklari mustaqil kuzatuv kengashlarining etishmasligi, axborotning shaffofligi, ichki audit tizimining sustligi va davlat nazorati bilan bog'liq masalalardir.

Xalqaro tajribalar, ayniqsa OECDning korporativ boshqaruv tamoyillari va yuqori samarali sug'urta tizimlariga ega bo'lgan davlatlarning modeli O'zbekiston sug'urta sohasini rivojlantirishda

muhim yo'nalishlarni belgilaydi. Xalqaro standartlarga asoslangan risk boshqaruvi tizimlarini joriy etish, raqobatni oshirish va mustaqil nazorat tizimini yaratish - bu jarayonlarning samarali ishlashiga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar (Литература/ References):

1. O'zbekiston Respublikasining "Sug'urta faoliyati to'g'risida"gi 730-son Qonuni, 2021 yil 23 noyabr.
2. O'zbekiston Respublikasining "Aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida"gi 370-son Qonuni, 2014 yil 6 may.
3. O'zbekiston Respublikasining "Mas'uliyati cheklangan jamiyatlar to'g'risida"gi 310-II-son Qonuni, 2002 yil 1 mart.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasining sug'urta bozorini isloh qilish va uning jadal rivojlanishini ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2019 yil 2 avgustdagi PQ-4412-son Qarori.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Sug'urta xizmatlari bozorini yanada rivojlantirishning kompleks chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2024 yil 1 martdagi PQ-108-son Qarori.
6. Чупанова Х.А. Взаимосвязь корпоративного управления со стоимостью компании на примере американских страховых компаний. Журнал Вестник РМАТ №1, 2021.
7. Tricker B. "Corporate Governance: Principles, Policies and Practices" (2019).
8. Baxriev D. Sug'urta kompaniyalarini boshqarishning zamonaviy modellarini qo'llash orqali moliyaviy barqarorligini ta'minlash. Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil №1(8), 2023.
9. <https://napp.uz>